

VUJICSICS SZTOJÁN

Az idő pora

– Tevere-parti jegyzetek –

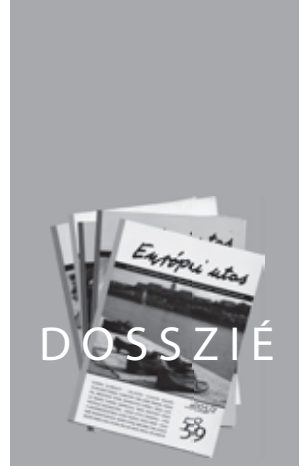
Vujicsics Sztoján
(Pomáz, 1933 – Róma, 2002)

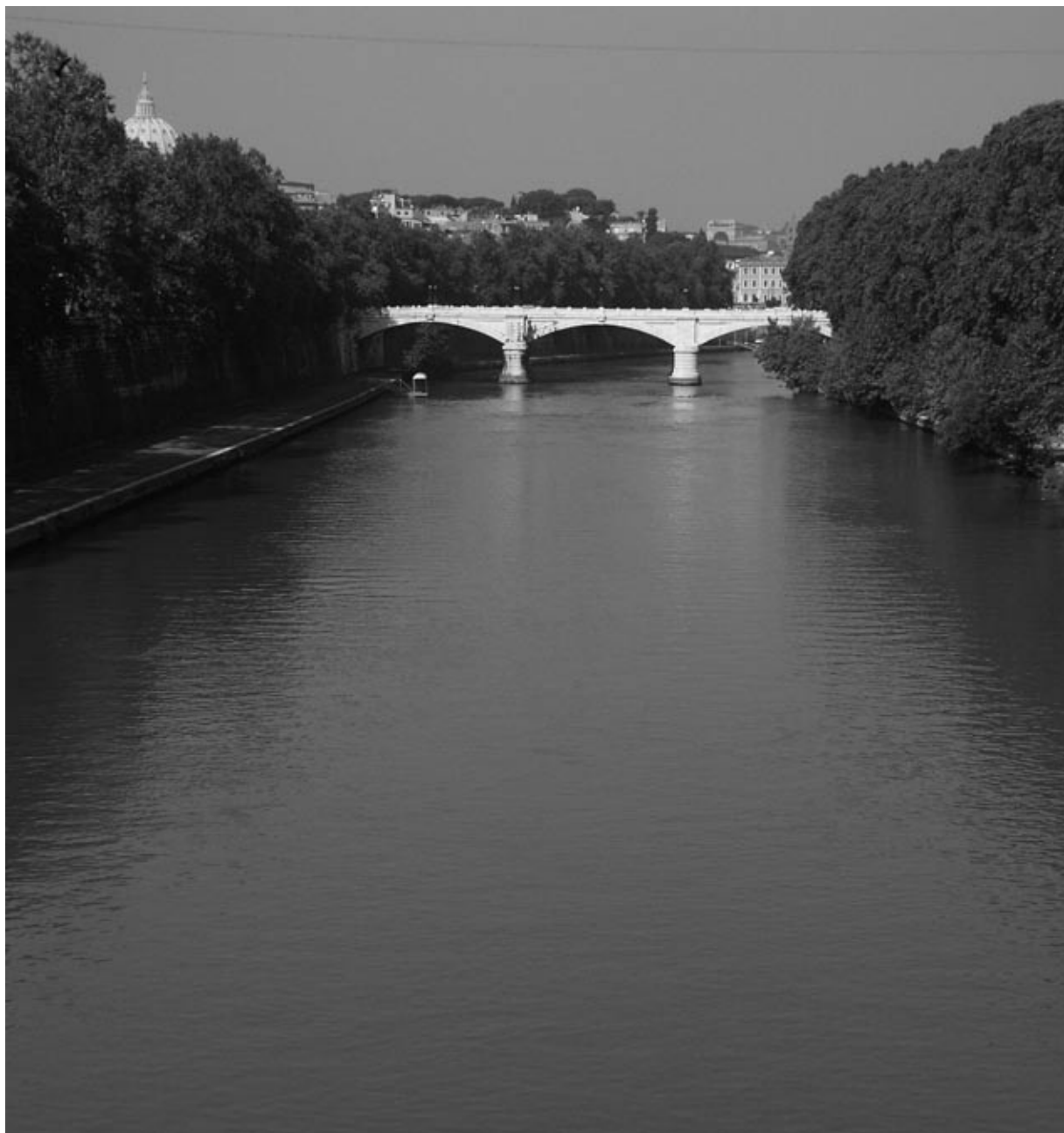
Róma, Trastevere, 2000. május 25.

Majdnem mindennap – az ódon, szűk via Giulia-ból, át a Teverén – ellátogatok a Trasteverére (amint a rómaiak nevezték az elővárost a folyó jobb oldalán: Trans Tiberim), Róma láthatóan elhagyatottabb részébe, amely féltékenyen őrzi gondtalan, konvencióktól mentes, ám szűkös életének szuverenitását. A Ponte Sisto átíveli a folyót, amelyben most a dús lombosított platánok tükröződnek, mögöttük felmaggaslik Michelangelo kupolája. A nem nagy folyó, amely emberemlékezet óta átszeli a várost, most sötétzöldnek tetszik. Olykor barnás vagy zavarosszürke – valójában sohasem kristálytisza. A napfény megmegcsillogtatja, ahogy vonul a medrében.

A híd megtört íve négy félkörös pillérré támaszkodik, az erős talapatok összeérnek a mederben. A két part felé erősen lejt a híd, a feljárást mindkét ol-

dalról láncok zárják le, a vasból készült átjárók a hidat a gyalogosok részére tartják fenn. Emlékeztet az orientális hidakra, melyeket egykor a legnehezebb időkben építettek a Drinán, a Neretván, és amelyek évszázadokig ellenálltak a történelem és a sors viszonyosságainak, hogy azután most dőljenek romba mohó kíváncsiságunk éber és figyelő tévékamerái előtt. De ez a Tevere-híd még náluk is régebbi: 1475 óta áll itt, IV. Sixtus pápa rendelte el az építését még pápasága legelején, hogy megkönnyítse az utat a Szent Péter sírjához igyekvő zarándokoknak, akik az Örök Városba jöttek. Az idő tájt, amikor a mai vatikáni épületegyüttes helyén még az ősbazilika állott, melyet a IV. században emelt Flavius Valerius Constantinus római császár (306–337), az a Nagy Konstantin, aki majd maga is megkeresztelkedik. Itt járok át szinte naponta egy pékségbe, amely mindig friss kenyeret kínál: *pane cotto a legna* – búzalisztból dagasztják, hozzá a lisztet ódon malomban őrlik, talán malomköveken, majd kemencében, izzó fahasábokon sütik. A pékséggel csaknem szemközt azonban megbújik egy picinyke bolt, voltaképpen műhely, amely magára vonja figyelmemet: a kiállított tárgyakat az elülső részében adják el, hátul készítik. A bejáratot benötte a borostyán, fölötte a felirat: *Polvere di tempo* – az idő pora. A szűk bejáratától jobbra és balra, a kirakatüveg mögött kissé különös és ma már szokatlan tárgyak sorakoznak. Rendelteszerint mindegyik az időt méri és számolja valamilyen módon. A legkülönbözőbb alakú gyertyák viaszból, méhviaszból, oldalukon bizonyos távolságban elhelyezett vonalkák, amelyekre mérhető és követhető az égő gyertya fogyása, és ezzel az idő múlása. Vagy az a vas alkalmatosság, amely különös, szellemesen és találékonyan megszerkesztett gyertyatartó: hengerére vékony, hosszú, szinte végtelen gyertyaszál tekeredik, fenn át van bújtatva egy kerek, kifűrt lapocskán, s ha fölötte elfogyott, és kihúzzák a szálat, a henger elfordulása mutatja az eltelt időt. Ez a készülék már régen feledésbe merült, eltűnt a mindennapi használati tárgyak közül, pedig alig száz évvel ezelőtt még a háztartások elmaradhatatlan darabja volt. Aztán mécsesek, lámpák lámpabéllel, lámpások kanóccal, melyekben az olaj fogyása figyelmeztet az idő múlására. Majd a klepszidrák minden lehető változatban, üvegből fűjt homokórák, melyekben, a gravitációnak engedve szűk lyukon pereg le a homok a felső edényből az alsóba, s ha lepergett, megfordítják, hogy a homok folytassa és ismételje végtelen útját a szűkületen át, bezárva a középtűtt áttetsző edénybe, mint valami örök időkre légmentesen lezárt urnába; fából készült tartóban vagy fémalapzatra rögzítve, fordulataival imígyen osztva és összeadva az idő folyását. Következnek azután az iránytűk, a mágnesűk, mindenféle szerkezetbe

A Tevere a Ponte Sistoról, hátul Michelangelo kupolája

illesztve, bennük örökké mozog a nyilacska, folyvást az egyetlen lehetséges irány, észak felé törekedve. Az iránytűt elmés szerkezetekbe építették be, melyek találékonyan követik és mutatják még a napok, hónapok múlását is. Szellemesen, nagy tudással megépített eszközök, koncentrikus rézgyűrűk, melyekkel a délköröket mérik, követvén a földgolyó keringését a Nap körül, egész kis miniatűr planetáriumok. Végül látványosan egyszerű kőlapok, csupán egy átlósan beállított toldalékkal a felületükön, vagy megfelelő szögben beékelte mutatóval, amelynek árnyéka a Föld forgásától,

azaz a Nap járásától függően rávetül a felszín síkjára, amelybe nem vésték be mind a tizenkét órát. Mert ezek a napórák az idő múlását noha csalhatatlanul és híven, de csak korlátozottan mutatják, pirkadattól alkonyig, napfelkeltétől napnyugtáig, és csakis napsütéses időben, amikor eléri őket az izzó égítést sugárzása. Itáliában ezért vésik a napórákra az ősi latin mondást: NON NUMERO NISI HORAS SERENAS.

Csak a derűs órákat számolom.

Európai Utas, 54. sz. 2004/1.